

Резюме

У статті розглядаються проблемні питання надання готельних послуг, правова природа майнових відносин при наданні готельних послуг та особливий вид готелів – соціальний готель.

Ключові слова: готель, договір надання готельних послуг, зобов'язання, соціальний готель.

Резюме

В статье рассматриваются проблемные вопросы предоставления гостиничных услуг, правовая природа имущественных отношений при предоставлении гостиничных услуг и особый вид отелей – социальный отель.

Ключевые слова: гостиница, договор о предоставлении гостиничных услуг, обязательства, социальный отель.

Summary

This article discusses issues of concern to provide hotel services, the legal nature of property relations in the provision of hotel services and a special kind of hotel – a social property.

Key words: hotel, contract on providing hotel services, responsibility, social property.

Отримано 20.10.2010

А. О. БОЙКО

Алла Олександрівна Бойко, аспірант Київського університету права НАН України

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ І ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ПОРУШЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ, ЗАБЕЗПЕЧЕНИХ ЗАВДАТКОМ

В останні роки досить широкого застосування набув такий спосіб забезпечення виконання зобов'язань як завдаток. Така тенденція відбувається з огляду на поширені в останні роки непорядність та недобросовісність контрагентів у договірній практиці, а завдаток являється одним із ефективних та надійних способів забезпечення виконання зобов'язань, за допомогою якого кожна сторона зобов'язання має можливість захистити свої порушені права та інтереси.

Проблемою дослідження вказаної теми є визначення зобов'язань, внаслідок порушення яких настає відповідальність, а також виявлення несприятливих правових наслідків у разі порушення зобов'язань недобросовісною стороною. Крім того, досить важливим аспектом дослідження обраної теми є правові наслідки порушення зобов'язань, забезпечених завдатком, в якості якого можуть бути як грошова сума, так і рухоме майно.

У свою чергу, вищезгадані питання свідчать не тільки про актуальність обраної теми, а й про необхідність та неодмінність проведення наукового дослідження з проблеми відповідальності за порушення зобов'язань, забезпечених завдатком.

Варто відмітити, що проблемам відповідальності зобов'язань, забезпечених завдатком, зокрема їх вивченням, дослідженням та вирішенням займалися багато вчених, зокрема: І. О. Дзера, Д. Е. Федорчук, Г. Ф. Шершеневич, І. І. Пучковська, О. С. Йоффе, В. А. Хохлов, О. Ю. Заїка, О. В. Дзера, Є. Я. Фурса, В. В. Вітрянський, Е. О. Харитонов, О. О. Отрадна, Г. В. Макаренко, О. В. Старцев та інші.

Загальною проблемою, яка постає при вивченні обраної теми, є наявність питань, яким не приділялась достатня увага, та дослідження, зокрема, визначення специфічних рис відповідальності як санкції саме в рамках інституту зобов'язального права, прерогатива та першість завдатку в аспекті відповідальності сторін, а також особливості правових наслідків за порушення зобов'язань, забезпечених завдатком та вплив таких наслідків на винну сторону.

Слід зазначити, що теоретичне вивчення, аналіз, дослідження наукових джерел та існуюча судова практика нададуть в майбутньому можливість отримати нові наукові висновки та результати щодо поставлених питань, а також матимуть наукову новизну для вивчення завдатку як особливого способу забезпечення виконання зобов'язань.

Також у вказаній статті автор має на меті вирішити поставлені питання, застосовуючи наявну цивільну нормативно-правову базу національного законодавства держави та існуючу судову практику.

Відповідно до ч. 1 ст. 571 Цивільного кодексу України, якщо порушення зобов'язання сталося з вини боржника, завдаток залишається у кредитора. Якщо порушення зобов'язання сталося з вини кредитора, він зобов'язаний повернути боржникові завдаток та додатково сплатити суму в розмірі завдатку або його вартості¹.

Одразу слід звернути увагу, що зміст зазначеної норми статті, якою визначені негативні правові наслідки для винної у зобов'язанні сторони, становить основу забезпечувальної функції завдатку, яка є важ-

ливою не лише для завдатку як способу забезпечення зобов'язань, а й втілює у собі суть та значимість інституту зобов'язального права в цілому.

Разом з цим, на думку А. Осіпова, компенсаційна функція завдатку досить чітко викладена у ч. 2 ст. 571 Цивільного кодексу України, відповідно до якої, сторона, винна в порушенні зобов'язання, має відшкодувати другій стороні збитки в сумі, на яку вони перевищують розмір (вартість) завдатку, якщо інше не встановлено договором².

Отже, завдаток не повертається у разі наявності вини боржника в порушенні зобов'язання. А в разі наявності вини кредитора в порушенні зобов'язання, він несе відповідальність за таке порушення шляхом повернення подвійної вартості завдатку боржнику³.

При цьому, неустойка та завдаток як засоби майнового характеру спонукають до належного виконання зобов'язання, тобто правомірним є вплив на боржника через загрозу застосування економічних (штрафних) санкцій у разі неналежного виконання ним зобов'язання.

Саме по собі настання негативних наслідків, передбачених ч. 1 ст. 571 Цивільного кодексу України, не звільняє винну в порушенні зобов'язання сторону від інших видів цивільно-правової відповідальності.

Підкреслюючи, що обов'язок і відповідальність взаємопов'язані, А. М. Савицька правильно відзначала, що цей явний взаємозв'язок не може бути підставою для ототожнення їх у разі примусового виконання обов'язку, в основі якого лежить мета – реальне виконання зобов'язання. За допомогою примусу боржник вчиняє дії, які він добровільно не виконав, і таким чином досягається мета, яка ставилася при виникненні зобов'язання. Цивільна відповідальність виступає як засіб спонукання, стимулювання боржника добровільно виконати свій обов'язок. І якщо порівняти відповідальність і примусове здійснення добровільно невиконаного обов'язку, то останнє виступає як мета, а відповідальність – як засіб⁴.

О. О. Отрадна та Д. Е. Федорчук вважають, що форма вини особи, яка не виконала зобов'язання, а також інші обставини, через які зобов'язання не виконане, не мають значення⁵. Безвинне невиконання зобов'язання (через неможливість виконання), а також визначення забезпечуваного договору недійсним не є підставами для залишення завдатку та тягнуть обов'язок кредитора повернути завдаток боржникові. Проте, це правило не застосовується до грошових зобов'язань (які найчастіше і забезпечуються завдатком), щодо яких встановлено принцип об'єктивної відповідальності незалежно від вини⁶.

Слід зазначити, що питання відповідальності за порушення зобов'язання, забезпеченого завдатком, необхідно розглядати в аспекті розуміння самого поняття «порушене зобов'язання», внаслідок якого настає така відповідальність.

Д. Е. Федорчук, беручи за основу ст. 571 Цивільного Кодексу України, зазначав, що підставою для утримання завдатку кредитором та матеріальною підставою позову боржника про стягнення з кредитора подвійного розміру завдатку є порушення зобов'язання винною стороною. По суті, для цього слід встановити факт невиконання або неналежного виконання свого основного обов'язку стороною. Для порівняння, за Цивільним кодексом УРСР 1963 р. підставою стягнення завдатку було лише невиконання зобов'язання; новий Цивільний кодекс України, зокрема, ст. 610, вживаючи термін «порушення», практично розширює підстави для застосування завдатку, охоплюючи не тільки невиконання, але і будь-яке неналежне (дефектне) виконання, що більшою мірою відповідає принципам забезпечення виконання зобов'язань⁷.

Звертаючи увагу на ст. 571 Цивільного кодексу України, А. Домбругова вказує, що значення завдатку як способу забезпечення виконання зобов'язань насамперед полягає в тому, що він має на меті запобігти невиконанню договору, який він забезпечує. У зв'язку з цим у положеннях цивільного законодавства визначені такі наслідки порушення договірних зобов'язань, забезпеченого завдатком, які зближують завдаток із санкціями, встановленими в якості відповідальності на випадок невиконання чи неналежного виконання зобов'язання⁸.

Щодо наявності у завдатку певних ознак, які притаманні санкціям, згодна і О. О. Отрадна. Це, на її думку, проявляється у втраті суми завдатку стороною, яка є винною у такому порушенні. Проте вона підкреслює, що на відміну від Цивільного кодексу Російської Федерації, де зазначено, що санкція у вигляді втрати завдатку застосовується тільки в разі невиконання зобов'язання та не може розповсюджуватися на випадки неналежного виконання, ст. 571 Цивільного кодексу України в якості умови стягнення/втрати суми завдатку називає порушення зобов'язання. А оскільки під порушенням зобов'язання ст.610 Цивільного кодексу України розуміється невиконання або неналежне виконання зобов'язання, втрата завдатку може мати місце і в разі порушення стороною зобов'язання якихось його окремих умов⁹.

Таким чином, у випадку невиконання або неналежного виконання зобов'язання, забезпеченого завдатком, постраждала сторона має право на відшкодування завданих їй збитків.

Слід зауважити, що, і відшкодування збитків, і втрата завдатку є додатковими (до основного) обов'язками, бо основний обов'язок боржника полягає у передачі речі, виконанні роботи, тощо, і він виконується на еквівалентних та оплатних засадах. Втрачаючи завдаток або відшкодовуючи кредиторіві заподіяні збитки, боржник не отримує від нього жодної компенсації, а отже на боржника покладаються всі невідповідні майнові наслідки порушення зобов'язання¹⁰.

Невіршенням залишається питання відшкодування збитків постраждалій стороні у випадку порушення зобов'язання, забезпеченого завдатком, в якості якого виступає рухоме майно, оскільки необхідно визначити не лише ринкову вартість майна, а й момент (час), з якого така вартість має бути обчислена.

Стаття 571 Цивільного кодексу України прямо не вказує на той момент, з якого виникає право сторони на залишення в неї суми завдатку або на пред'явлення вимоги про сплату подвійної суми завдатку, а також

на момент виникнення права на стягнення збитків зі сторони, винної в порушенні зобов'язання. Зі ст. 571 згаданого Кодексу можна зробити висновок про те, що перший і другий момент настають у той же час¹¹.

Відповідно до ст. 623 Цивільного кодексу України збитки визначаються з урахуванням ринкових цін, що існували на день добровільного задоволення боржником вимоги кредитора у місці, де зобов'язання має бути виконане, а якщо вимога не була задоволена добровільно, – у день пред'явлення позову, якщо інше не встановлено договором або законом.

Враховуючи специфічність правових наслідків порушення зобов'язання, забезпеченого завдатком, можна відмітити, що у випадку порушення зобов'язань боржником, у більш вигідному положенні знаходиться кредитор, оскільки навіть для часткового задоволення своїх вимог для нього є необов'язковим звернення до суду, для кредитора достатньо залишити завдаток у себе.

Наявна теоретична база та практика про порядок відшкодування збитків з урахуванням ст. 623 Цивільного кодексу України дають підстави вважати, що розмір збитків має обчислюватись, виходячи з ринкової ціни рухомого майна на день пред'явлення позову.

Крім того, досить цікаву точку зору з приводу відшкодування збитків у разі порушення зобов'язань, забезпечених завдатком, має А. Домбругова. Вона звертає увагу на те, що згадана норма Кодексу є диспозитивною, а тому сторони зобов'язання, яке забезпечується завдатком, можуть передбачити у договорі й інше співвідношення між збитками та завдатком. Так, цілком можливим є включення у договір умови про те, що в разі залишення завдатку у сторони, якій його було видано (тобто у кредитора), або повернення подвійного розміру завдатку стороні, яка його видала (боржникові), заподіяні збитки цій стороні не відшкодовуються, – отже, сторони, укладаючи між собою договір завдатку, можуть відмовитись від права на відшкодування збитків, не покритих сумою завдатку¹².

З іншого боку, така правова позиція є досить не вигідною для боржника, оскільки одразу виникає питання щодо можливості відшкодування йому збитків за порушення виконання зобов'язань кредитором. Завдаток, незалежно від того, чи виражений він у грошовій або майновій формах передається кредитору для забезпечення виконання зобов'язань. У випадку порушення зобов'язань кредитором, боржник позбавлений права одразу задовольнити свої вимоги до моменту подачі позову та прийняття відповідного судового рішення. А тому для боржника відшкодування кредитором збитків у сумі, на яку вони перевищують розмір завдатку, є одним із швидких та дієвих способів захисту порушеного права.

Статтею 571 Цивільного кодексу України закріплені загальні наслідки порушення зобов'язань, проте досить актуальним і не вирішеним залишається питання співвідношення заходів, встановлених вказаною статтею та виконання зобов'язання в натурі. Набрання законної сили рішенням суду про присудження до виконання зобов'язання в натурі не тягне припинення зобов'язання. Виконання рішення суду проводиться в межах відносин, що регулюються Законом «Про виконавче провадження» і є надбудовою над зобов'язанням. Оскільки набрання законної сили судовим рішенням про присудження до виконання зобов'язання в натурі не припиняє зобов'язання, воно підлягає виконанню, хоча й у публічно-правових формах. Таким чином, набрання законної сили рішенням суду про присудження до виконання в натурі дає кредитору задоволення в рамках виконавчого провадження, що в кінцевому підсумку приводить до виконання зобов'язання¹³.

На практиці постає питання про небажання продавців або інших осіб, які взяли завдаток, повертати його іншій стороні в подвійному розмірі. Для запобігання такої ситуації можлива домовленість про внесення в депозит нотаріуса суми завдатку, причому як покупцем (платником), так і продавцем (одержувачем коштів). Така дія буде доцільною та вигідною в разі нотаріального посвідчення договору, за який вноситься завдаток¹⁴.

Наявна на даному етапі судова практика також стоїть на тій позиції, що право залишення завдатку або про повернення завдатку в подвійному розмірі застосовується в тих випадках, коли між сторонами фактично був укладений договір, проте він не виконується з вини однієї зі сторін. Отже, у тих випадках, коли сторони домовились укласти договір, але відповідно його не оформили (наприклад, не посвідчили нотаріально та не зареєстрували договір про купівлю-продаж будинку, у зв'язку з яким було передано завдаток), сплачені в рахунок виконання договору платежі вважаються авансовим і повертаються в тому розмірі, в якому вони надавалися¹⁵.

На жаль, суди доволі часто при вирішенні справ все ж таки помилково визначають передані кредитору суми завдатком, не маючи для цього достатніх підстав¹⁶.

Досить вдалим прикладом є рішення Верховного Суду України від 18.02.2009 р. про стягнення завдатку та відшкодування моральної шкоди.

Вказаним рішенням було скасовано рішення Святошинського районного суду м. Києва від 25.03.2008 р. та ухвалу Апеляційного суду м. Києва від 20.08.08 р. в частині стягнення додаткової грошової суми у розмірі 50500 грн.

Як було встановлено судами першої та апеляційної інстанцій, 31 серпня 2007 року між громадянкою С. та громадянином Т. з метою зобов'язання укласти в подальшому договір купівлі-продажу квартири укладено договір, за умовами якого вони домовились укласти договір купівлі-продажу квартири протягом одного місяця з дня одержання відповідачем свідоцтва про право власності на квартиру та було передано відповідачіві 50500 грн. Проте, як у цей строк, так і в подальшому договір купівлі-продажу квартири між вказаними сторонами укладено не було.

Посилаючись на норму ст. 570 Цивільного кодексу України суд касаційної інстанції дійшов висновку, що внесення завдатку як способу виконання зобов'язання може мати місце лише у випадку наявності зо-

бов'язання, яке б мало впливати із договору купівлі-продажу квартири. Враховуючи, що оскільки договір купівлі-продажу квартири між сторонами укладено не було, передана Т. сума в розмірі 50500 грн. є авансом, який підлягає поверненню позивачці.

З урахування зазначених обставин рішення судів першої та апеляційної інстанцій в частині стягнення з Т. на користь С. додаткової суми у розмірі 50500 грн. були скасовані з ухваленням у цій частині нового рішення про відмову в задоволенні позовних вимог. У частині стягнення на користь позивачки 50500 грн. авансу судові рішення слід залишити без змін. Вказані приклади є непоодинокими¹⁷.

Враховуючи практику вирішення спорів про стягнення завдатку можна зробити висновок, що суди першої та апеляційної інстанцій здебільшого задовольняють позови про стягнення завдатку, а Верховний Суд України відмовляє в задоволенні таких позовів з мотивів наявності лише домовленостей про продаж та відсутності основного зобов'язання. Якщо до 2005 р. Верховний Суд України обмежувався проміжними рішеннями і справи повертались на новий судовий розгляд, то у жовтні 2005 р. було прийнято кінцеве судові рішення, яке неминуче потягло зміну практики у місцевих судах, органах нотаріату, адвокатурі та вплинуло на договірні відносини пересічних громадян¹⁸.

Слід звернути увагу на той факт, що не дивлячись на закріплені нормами цивільного законодавства відповідальність та правові наслідки порушення зобов'язань, забезпечених завдатком, втрата боржником переданого кредитором завдатку, так само як і сплата кредитором боржнику подвійної суми завдатку, не припиняють основне (забезпечене завдатком) зобов'язання та відповідно не звільняють сторони від необхідності його виконання. Адже за загальним правилом, викладеним у ст. 525 Цивільного кодексу України, ані кредитор, ані боржник не вправі в односторонньому порядку відмовитись від зобов'язання, крім виняткових випадків, прямо передбачених у законі чи договорі¹⁹.

Таким чином, правові наслідки порушення зобов'язань, забезпечених завдатком, є досить невідповідними для обох сторін, проте в силу закріпленого нормами Цивільного кодексу України механізму захисту інтересів сторін, більш сприятливі та ефективні умови для задоволення своїх вимог має кредитор. З іншого боку, у випадку, коли постраждалою стороною є боржник, останній має право в подвійному розмірі стягнути з кредитора суму завдатку.

Проте, незважаючи на винну в порушенні зобов'язання сторону (чи буде це кредитор або боржник), постраждала сторона в будь-якому випадку має право на відшкодування завданих їй збитків.

Отже, підсумовуючи вищевикладене можна зробити висновок, що чинні норми, які регулюють питання відповідальності та правові наслідки порушення зобов'язань, забезпечених завдатком, не врегульовані достатнім чином та потребують вдосконалення шляхом внесення змін у нормативно-правові акти з урахуванням існуючої судової практики.

Оскільки, основним нормативним актом, який регулює завдаток є Цивільний кодекс України, зокрема, § 5, а тому недоліки, визначені в статті можна усунути шляхом внесення в Цивільний Кодекс України таких змін:

1) доповнити ч. 2 ст. 571 Цивільного кодексу України нормою, в якій зазначалося, що сторона, винна в порушенні зобов'язання, зобов'язана відшкодувати іншій стороні збитки, у розмірі, визначеному законом або договором;

2) доповнити ст. 571 Цивільного кодексу України нормою, якою передбачити момент виникнення у постраждалої сторони права на відшкодування винною стороною завданих збитків;

3) закріпити в договорі норму, в якій має міститися умова, що у випадку порушення винною стороною зобов'язання, забезпеченого завдатком, в якості якого виступає рухоме майно, відшкодування збитків має обчислюватися в розмірі, на яку вони перевищують вартість завдатку з урахуванням ринкових цін, що існували на день пред'явлення позову.

¹ Цивільний кодекс України від 16 січня 2003р. // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – С. 461.

² *Осіпов А.* Поступово зникаючий завдаток / А. Осіпов // Юридичний вісник України. – 2006. – № 16(564).

³ *Дзера І. О.* Завдаток як спосіб забезпечення виконання зобов'язань // Наукові записки. - Том 53. - 2006. – С. 86.

⁴ *Савицька А. М.* Суть цивільно-правової відповідальності // Юридична відповідальність. – Л., 1975. – С. 5-6.

⁵ Цивільний кодекс України. Постатейний коментар у двох частинах. Частина 2 / Кер. авт. кол. та відп. ред. проф. А. С. Довгерт, проф. Н. С. Кузнецова. – К.: Юстиніан, 2006. – С. 62.

⁶ *Федорчук Д. Е.* Забезпечення виконання зобов'язань: Навч. посібник. – Донецьк: «Вебер» (Донецька філія), 2007. – С. 185.

⁷ Там само. – С. 185.

⁸ *Домбругова А.* Завдаток як спосіб забезпечення виконання зобов'язання // Юридичний вісник України. – 17-23 вересня 2005 р. – № 37. – С. 14.

⁹ Цивільний кодекс України. Постатейний коментар у двох частинах. Частина 2/ Кер. авт. кол. та відп. ред. проф. А. С. Довгерт, проф. Н. С. Кузнецова. – К.: Юстиніан, 2006. – С. 62.

¹⁰ *Братусь С. И.* Юридическая ответственность и законность (теоретические аспекты). – М., 1976. – С. 80.

¹¹ Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України: [В 4 т.] / А. Г. Ярема, В. Я. Карabanь, В. В. Кривенко, В. Г. Ротань. – Т. 2. – К.: А.С.К.; Севастополь: Ін-т юрид. дослідж., 2004. – С. 314.

¹² *Домбругова А.* Вказана праця. – С. 14.

¹³ Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України: [В 4 т.] / А. Г. Ярема, В. Я. Карабань, В. В. Кривенко, В. Г. Ротань. – Т. 2. – К.: А.С.К.; Севастополь: Ін-т юрид. дослідж., 2004. – С. 314.

¹⁴ Цивільний кодекс України. Постатейний коментар у двох частинах. Частина 2 / Керівники авторського колективу та відповідальні редактори проф. А. С. Довгерт, проф. Н. С. Кузнецова. – К.: Юстиніан, 2006. – С. 63.

¹⁵ Федорчук Д. Е. Вказана праця. – С. 186.

¹⁶ Церковна О. В. Завдаток і аванс: спільне та відмінності // Південноукраїнський правничий часопис. – 2008. – № 1. – С. 93-95.

¹⁷ Рішення судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 18.02.09 р. [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=n0306700-04>.

¹⁸ Осінов А. Вказана праця.

¹⁹ Домбругова А. Вказана праця – С. 14.

Резюме

У статті досліджуються основні позиції та особливі риси відповідальності за порушення зобов'язань, забезпечених завдатком. Крім того, аналізуються випадки настання відповідальності і правові наслідки для сторін за порушення зобов'язань, забезпечених завдатком. Також досліджується поняття збитків, визначається момент відшкодування збитків та співвідношення збитків та завдатку за порушення зобов'язань.

Ключові слова: завдаток, відповідальність, порушення зобов'язання, кредитор, збитки, боржник.

Резюме

В статье исследуются основные позиции и особенные черты ответственности за нарушение обязательств, обеспеченных задатком. Кроме того, в статье анализируются случаи наступления ответственности и правовые последствия для сторон за нарушение обязательств, обеспеченных задатком. Также исследуется понятие убытков, определяется момент возмещения убытков и соотношение убытков и задатка за нарушение обязательств.

Ключевые слова: задаток, ответственность, нарушение обязательств, кредитор, убытки, должник.

Summary

This article investigates the basic positions and particular features of responsibility for violation of the obligations secured by the earnest. Besides, the article analyzes the cases of liability and legal consequences for the parties for breach of obligations secured by the earnest. Also, investigates the concept of damages, determines time of restitution and the ratio of damages and the earnest for violation of obligations.

Key words: an earnest, responsibility, breach of obligation, creditor, damage, debtor.

Отримано 20.10.2010

Л. Ю. ВЕЛИЧКО

Лариса Юріївна Величко, здобувач Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля

ЩОДО ЗМІН В ОРГАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА І ПРАЦІ: ТРУДО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

У сучасних умовах однією з найбільш поширених тем для обговорення є світова фінансова криза та вплив її наслідків на національну економіку. При цьому, як серйозні аналітики, так і пересічні громадяни сходяться в одному: масштаби фінансової кризи в Україні на порядок серйозніші, ніж у світі в цілому та в країнах Західної Європи зокрема. Наразі сповільнилися темпи виробництва, значно зменшилися доходи підприємств, а тому вони змушені знизити власні видатки. Не є секретом, що левова частка останніх припадає на оплати праці найманих працівників. Зрозуміло, що коли всі працівники зайняті у виробництві та формуванні доходної частини підприємства – видатки на заробітну плату є виправданими. Якщо ж обсяги виробництва падають, зменшується й потреба в утриманні значної кількості працівників. Таким чином, вважає В. Шишкін, роботодавець змушений звільняти працівників, утримання яких виявилось для нього накладним та економічно недоцільним¹. Такою, що найбільш відповідає зазначеній ситуації, є підстава звільнення, передбачена п. 1 ст. 40 КЗпП України, а саме: розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця у випадку змін в організації виробництва і праці, у тому числі ліквідації, реорганізації, банкрутства або перепрофілювання підприємства, установи, організації, скорочення чисельності або штату працівників.

Трудове законодавство не пропонує визначення терміна «зміни в організації виробництва і праці». М. І. Балюк і Г. С. Гончарова під ними розуміють об'єктивно необхідні дії власника або уповноваженого ним органу, зумовлені, за загальним правилом, впровадженням нової техніки, нових технологій, вдосконаленням